

بررسی عوامل بازدارنده و کنترل مهاجرت افغانها

Exploring the Factors That Restrain and Regulate Afghan Migration

پوهنمل ملاجان رحمانی^۱

DOI: 10.64104/v10.Issue17.n40.2025

چکیده

انجام بعضی اقدامات موثر توسط مسئولین حکومتی در قسمت جلوگیری از رفتن جوانان به کشورهای منطقه بخصوص کشورهای همسایه ریشه در عوامل مختلفی داشته، امارت اسلامی با برخی اقدامات می تواند سبب مهار و جلوگیری نیروی بشری جوان، فعال و نخبه کشور گردد. به مجازات رساندن قاچاقبران انسانی، کنترل مناطق مرزی، تقویه و مهیاساختن زمینه های آموزشی و تحصیلی بیشتر، برقراری امنیت، مبارزه و کاهش میزان فقر و بیکاری، رفع مشکلات و اختلافات خانواده ها و قبیله ها، مبارزه با فرهنگ های ناپسند، تسهیل و کاهش هزینه های ازدواج، رشد و تقویه سطح علمی و فکری نسل جوان کشور، اعتدال و برخورد نیکو مسئولین، تقویه محصولات زراعتی و تاثیر آن در کنترل مهاجرت، استخراج زیربناها از جمله معادن، مدیریت و مهار کردن آب های کشور، ایجاد فابریکات و کارخانجات تولیدی، آماده گی در مقابل آفات طبیعی، کنترل بی رویه افزایش نفوس، فعالیت برنامه های اشتغالزایی توسط دولت، تطبیق قانون اقتصادی اسلام، تقویه سیستم زراعتی، زمینه سازی و ایجاد انواع مشاغل و سایر فعالیت های دیگر جلو پدیده مهاجرت را میتوان گرفت. هدف این تحقیق بررسی و مطالعه عوامل بازدارنده مهاجرت افغانها به کشورهای مختلف جهان می باشد، اهمیت تحقیق آن است که توسط این گونه پژوهش ها دریافت میشود تا همچو مشکلات و چالش های حاد جامعه به آن پرداخته شود و برای آن نقطه پایان گذاشته شود تا از نام بد آن افغانستان در امان باشد. شیوه پژوهش به شکل کیفی بوده و به گونه تحلیلی و توصیفی بیان شده و جمع آوری منابع آن از کتب، مقالات علمی، استفاده از سایت های انترنتی، تحلیل و مشاهدات عینی محقق بوده، نتیجه تحقیق کسب معلومات و آگاهی در رابطه به اقدامات و عوامل بازدارنده یا کنترل کننده مهاجرت افغانها میباشد.

واژگان کلیدی: بررسی، عوامل، بازدارنده، کنترل، مهاجرت و افغانها

^۱ استاد دیپارتمنت جغرافیه پوهنخی علوم اجتماعی پوهنتون پروان، mullajan.rahmani@gmail.com

مقدمه

حکومت‌ها در تمام عرصه‌های زندگی جوامع خود مسئول بوده و مکلف دانسته می‌شود که صلح و ثبات، رفاه و آسایش را برای شهروندان و بقای نظام خویش مهیا سازد. اینکه شهروندان جامعه از تمام مصایب و تکالیف روحی، روانی و جسمی سالم باشد، دولت‌ها باید برنامه ریزی دقیق و اشتغالزای برای رفا و آسایش آن مهیا نماید. حرکت‌های مکانی جمعیت همیشه و در طول تاریخ وجود داشته که عوامل مختلفی از جمله مشکلات سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، امنیتی، اجتماعی، معیشتی، محیطی، طبیعی و غیره سبب شده که نیروی بشری از یک کشور به کشور دیگری و از یک جا بجای دیگری منتقل گردد. مهاجرت و یا به عبارتی دیگر حرکت در فضای زیستی تنها مختص انسان نیست و حتی برخی از حیوانات نیز اقدام به مهاجرت می‌نمایند. اما انسانها نسبت به دیگر جانداران برای رفاه و آسایش زندگی شان بیشتر کوچ گرد بوده. میزان مهاجرت انسانها در تاریخ معاصر نسبت به گذشته بیشتر بوده، در شرایط فعلی کشورهای جهان سوم و عقب مانده، از آنجایی که نابسامانی‌های سیاسی و اجتماعی، مشکلات اقتصادی و امنیتی وجود داشته باشد بیشتر صورت می‌گیرد.

افغانستان از جمله کشورهای است که در جریان چهار دهه جنگ، نا امنی و نابسامانی‌های سیاسی، فقر، بیکاری، خشک سالی و آفات طبیعی، درگیری و اختلافات داخلی و ده ها عوامل دیگر نیروی بشری آن آواره و پناهنده به کشورهای مختلفی شده که طبق بعضی آمار، مهاجرین افغان در 72 کشور جهان به سر میبرد و اطلاعات آنها ثبت می‌باشد. رشد و تقویه سطح علمی و فکری نسل جوان کشور و آگاهی پیرامون اثرات سوء و نامطلوب مهاجرت، اعتدال و برخورد نیکو توسط مسئولین در قبال مردم و تطبیق قانون به شکل یکسان، تقویه محصولات زراعتی و تاثیر آن در کنترل مهاجرت، استخراج زیربناها از جمله معادن، مدیریت و مهار کردن آب‌های کشور، ایجاد فابریکات و کارخانجات تولیدی، آماده گی در مقابل آفات طبیعی، کنترل بی رویه افزایش نفوس، فعالیت برنامه‌های اشتغالزایی توسط دولت، تطبیق قانون اقتصادی اسلام، تقویه سیستم زراعتی، زمینه سازی و ایجاد انواع مشاغل و سایر فعالیت های دیگر از جمله راهکارهای هستند که سبب جلو گیری مهاجرت شده و دیگر کسی آواره کشورهای بیگانه نخواهد شد و در کشور خود آبرومندانه زندگی می‌نماید که در این تحقیق به موارد متذکره اشاره شده است.

بیان مسئله

مهاجرت یکی از آسیب‌ها و پدیده‌های مهم اجتماعی، اقتصادی و سیاسی جامعه بشری بوده که تعداد زیادی از کشورهای جهان به آن گرفتار بوده، اما در کشورهای شرقی و جهان سوم و آنجایی که جنگ، نا امنی، مشکلات اقتصادی، فقر، بیکاری، آفات و حوادث طبیعی و ده ها عوامل و اثرات دیگری سبب شده که مهاجرت صورت بگیرد. بعضی از مهاجرت کشورهای اسلامی مانند فلسطین، لبنان، سوریه، عراق، لیبی و غیره به شکل تحمیلی و سازمان شده است که دول و جهان غرب آنرا به بار آورده است و جنگ را در کشورهای اسلامی و میان مسلمانان شعله ور ساخته است. که امروزه میلیونها مهاجر کشورهای یادشده به شکل آواره و بی سرپناه به سر می‌برد. بخشی از مهاجرت‌های افغانستان همچو یک پدیده تحمیل شده بود که در نتیجه اشغال و تجاوز شوروی سابق به افغانستان که سبب مهاجرت میلیونها افغان به کشورهای منطقه، همسایه و جهان شده، به همین شکل تجاوز و اشغال کشور در جریان بیست سال گذشته توسط امریکا و شرکای آن که سبب مهاجرت میلیونها افغان در داخل و خارج کشور گردید. بنابراین عوامل و عناصر مهاجرت افغانها ریشه در عوامل مختلفی داشته که از جمله جنگ، فقر، بیکاری، نا امنی، بی برنامه بودن دولت‌ها و نظام‌ها، خشک‌سالی و آفات طبیعی، سطح پائین سواد، رشد بی رویه

نفوس، درگیری و اختلافات خانواده‌گی و قبیله‌گی، مصارف گزاف ازدواج، حاکمیت رسوم ناپسند، موجودیت طبقات اجتماعی، عدم برنامه ریزی و زمینه‌های اشتغالزایی و سرمایه‌گذاری توسط دولت‌ها، عدم تطبیق قانون اقتصادی اسلام در نظام‌های قبلی، عدم توجه لازم به تقویت و سرمایه‌گذاری در سکتور زراعتی کشور، عدم سرمایه‌گذاری در بخش منابع معدنی، ناکارآمد بودن سیستم تعلیمی و تحصیلی کشور در بازار کار امروزی، نبود برنامه‌ها برای رشد اقتصادی، تحریم اقتصادی جهان غرب، مسدود بودن سرمایه ملی کشور و سایر عوامل دیگر سبب شده بود که تعداد زیادی از شهروندان کشور به مناطق مختلف مهاجر شود، در این تحقیق راهکارها و برنامه‌های بازدارنده مهاجرت پیشنهاد شده که سبب کاهش و توقف پدیده مهاجرت می‌شود که عبارت از به مجازات رساندن قاچاقبران انسانی، کنترل مناطق مرزی توسط نیروی بازرس مرزی، تقویه و مهیاساختن زمینه‌های آموزشی و تحصیلی بیشتر در سطح کشور، برقراری و تقویه امورات امنیتی کشور، مبارزه و کاهش میزان فقر و بیکاری، رفع مشکلات و اختلافات و خانواده‌ها و قبیله‌ها که نتیجه آن فرار و گریز تعدادی شهروندان میشود، مبارزه با فرهنگ‌های ناپسند و کمرشکن جامعه مثل مصارف عیدی، براتی، نوروزی و غیره، تسهیل و کاهش هزینه‌های ازدواج، رشد و تقویه سطح علمی و فکری نسل جوان کشور و آگاهی پیرامون اثرات سوء و نامطلوب مهاجرت، اعتدال و برخورد نیکو توسط مسئولین در قبال مردم و تطبیق قانون به شکل یکسان، تقویه محصولات زراعتی و تاثیر آن در کنترل مهاجرت، استخراج زیربناها از جمله معادن، مدیریت و مهار کردن آب‌های کشور، ایجاد فابریکات و کارخانجات تولیدی، آماده‌گی در مقابل آفات طبیعی، کنترل بی رویه افزایش نفوس، فعالیت برنامه‌های اشتغالزایی توسط دولت، تطبیق قانون اقتصادی اسلام، تقویه سیستم زراعتی، زمینه سازی و ایجاد انواع مشاغل و سایر فعالیت‌های دیگر از جمله راهکارهای هستند که جلو گیری مهاجرت شده که در این تحقیق به موارد متذکره اشاره شده است که بحث اصلی این مسئله را تشکیل میدهد.

سوالات تحقیق:

سوال اصلی:

کدام عوامل و راهکارها سبب بازدارندگی و کنترل مهاجرت افغانها به کشورهای منطقه و جهان می‌گردد؟

سوالات فرعی:

1. آیا مبارزه با پدیده فقر و بیکاری سبب کنترل مهاجرت افغانها خواهد گردید؟
2. مبارزه با فرهنگ‌ها و رسوم ناپسند جامعه سبب کاهش مهاجرت خواهد شد؟
3. کنترل مناطق مرزی، تامین امنیت کشور و مجازات قاچاقبران انسانی سبب کاهش مهاجرت خواهد شد؟

فرضیه های تحقیق

- 1- به نظر میرسد که با کاهش فقر و بیکاری و ایجاد زمینه‌های اشتغالزایی و کارآفرینی سبب کاهش مهاجرت می‌گردد.
- 2- دیده می‌شود که مبارزه با رسوم و عنعنات ناپسند و نامعقول جامعه سبب کاهش مهاجرت جوانان و نو جوانان میگردد.

3- به نظر میرسد که کنترل مناطق مرزی، تامین امنیت بیشتر کشور و مجازات قاچاقبران انسانی نقشی در کنترل مهاجرت داشته.

اهداف تحقیق:

هدف اصلی:

مطالعه و بررسی عوامل بازدارنده و کنترل کننده مهاجرت افغانها به کشورهای منطقه و جهان.

اهداف فرعی:

- ✓ مبارزه با پدیده فقر و بیکاری در سطح کشور که سبب بازدارندگی و کنترل مهاجرت می گردد.
- ✓ مبارزه با فرهنگ ها و رسوم ناپسند و کمر شکن جامعه که سبب مهاجرت جوانان می شود.
- ✓ کنترل مناطق مرزی، تامین امنیت بیشتر کشور و مجازات قاچاقبران انسانی در کاهش مهاجرت افغانها

ضرورت و اهمیت تحقیق

مطالعه و تحقیق در این عرصه یک نیاز بسیار مهم و ضروری بوده و خیلی لازمی پنداشته می شود که پیرامون همچو عنوان تحقیق صورت گیرد تا عوامل و اثراتی که از نتیجه مهاجرت افغانها به کشورهای منطقه، جهان و همسایه شده، شناسایی شده، دولت ها و نظام ها به رفع آن بپردازد که همانا، ختم جنگ و ناامنی، کاهش فقر و بیکاری، رفع مشکلات اقتصادی، مبارزه و مقابله با فرهنگ و رسوم ناپسند که در تضاد با اساسات اسلامی و منافع ملی قرار دارد، کاهش خطرات طبیعی و آسیب شناسی آفات، کنترل مناطق مرزی و تقویه پوسته های امنیتی، سرمایه گذاری و تقویه زیربناهای کشور مانند استخراج معادن، مدیریت درست آبها، فعال سازی کارخانه ها و فابریکات تولیدی، فعالیت برنامه های اشتغالزایی و کاریابی، تطبیق قانون اسلامی در تمام ابعاد زندگی، ارتقاء آگاهی سطح علمی و تحصیلی جوانان، تقویه و فعالیت بیشتر مراکز اکادمیک و تحصیلی کشور و سایر عوامل دیگر از جمله راهکارها و راه حل هایی اند که سبب بازدارندگی مهاجرت شده که در این تحقیق به آن پرداخته شده و از اهمیت و ارزش خاصی برخوردار می باشد.

روش تحقیق

در تحقیق حاضر از روش کیفی استفاده شده و ارایه مطالب آن به شکل توصیفی و تحلیلی بیان شده و اطلاعات مورد نیاز با استفاده از روش کتابخانه ای و با مراجعه به منابع کتب، مقالات و استفاده از سایت های معتبر انترنی، تحلیل از شرایط و مشاهدات عینی محقق گردآوری شده است. این تحقیق در رابطه به بررسی عوامل بازدارنده و کنترل کننده مهاجرت افغانها می باشد که به پرداخته شده است.

پیشینه تحقیق

در رابطه به این موضوع پژوهشی، تحقیقات بیشتر و قبل تر توسط محققین دیگری تا هنوز صورت نگرفته است، خصوصاً در رابطه به همچو عنوانی که بنده روی آن پرداخته، در جریان تحقیق و پژوهش، با تحقیقات مشابهی که توسط محققین دیگر صورت گرفته باشد، رو به رو نشدم، بنابراین تحقیق روی عنوان: بررسی عوامل بازدارنده و کنترل کننده مهاجرت افغانها به کشورهای منطقه و جهان، اولین تحقیقی است که بنده بالای آن پرداخته، کتابها، مقالات، کنفرانس های علمی توسط محققین

دیگری تحت همچو عنوان و یا عناوین مشابه آن صورت نگرفته است. از این اساس این نخستین تحقیقی است که پیرامون موضوع یاد شده صورت گرفته است.

یافته های تحقیق

1- برقراری امنیت

وجود امنیت و آرامش در جامعه و برقراری فضای امن، نبود جنگ و خون ریزی، یکی از عواملی است که سبب بازدارندگی مهاجرت‌ها شده و هیچ کسی از محیط مسکونی خود بیجا نمی‌گردد. عوامل بیشتر مهاجرت‌های داخلی و خارجی در افغانستان همانا نبود امنیت، ادامه جنگ و نابسامانی‌های سیاسی بوده، در صورتی که امنیت و آسایش وجود داشته باشد هیچ کسی آواره به کشورهای منطقه و جهان نمی‌شود. لذا باید در جهت تامین امنیت کشور کوشش گردد تا جلو مهاجرت‌ها گرفته شود.

2- مبارزه و کاهش میزان فقر و بیکاری

یکی از راه‌های مبارزه و جلوگیری با پدیده مهاجرت افغانها به کشورهای مختلف به خصوص کشور ایران، همانا رفع مشکلات اقتصادی، فقر و بیکاری آن می‌باشد، در صورتی که در یک کشور کار و زمینه اشتغالزایی وجود داشته باشد هیچ کسی آواره و بی سرپناه به کشورهای همسایه نخواهد شد. اینکه دولت‌ها و نظام‌ها در قسمت کاهش میزان فقر و بیکاری افراد جامعه مسئول بوده و زمینه‌های مختلف کاریابی را ایجاد نماید، تا جلومهاجرت گرفته شود.

3- کنترل مناطق مرزی

یکی از گزینه‌ها و راه‌های جلوگیری از مهاجرت‌های غیر قانونی همانا کنترل و بازرسی مناطق مرزی کشور می‌باشد، بخصوص مناطق مرزی حوزه غربی کشور، اگر مرزها بسته باشد، سیم خاردار، پوسته‌های امنیتی مرزی وجود داشته باشد، کسی توان عبور را نخواهد داشت، از آن جایی که مرزها آراسته با دیوارها، سیم‌های خاردار و موانع بر عبور آن باشد، تا حد زیادی جلو همچو فعالیت‌ها و اعمال گرفته می‌شود.

4- به مجازات رساندن قاچاقبران انسانی

به مجازات رساندن قاچاق‌بران انسانی و تسلیم ساختن آنها به پنجه قانون یکی از جمله راهکارها و گزینه‌های است که جلو مهاجرت‌های غیر قانونی را می‌گیرد. اینکه قاچاقبران انسانی در هر گوشه و کنار کشور فعالیت داشته، بخصوص در مناطق مرزی خاصاً در ولایت‌های حوزه غربی کشور، بنابراین یکی از راه‌ها و شیوه‌های مبارزه با قاچاق انسانی همانا گرفتاری قاچاق بران انسانی می‌باشد. خوشبختانه در این ایام نزدیک، مبارزه با این عمل شده و فرمان امیرالمومنین پیرامون همچو موضوع صادر شده که یک گام مثبت در قسمت جلوگیری از مهاجرت‌های غیر قانونی می‌باشد، اینکه این گونه مهاجرت‌ها سبب تکلیف و اذیت برای خود مهاجرین و خانواده‌های آنها بوده، از جانب دیگر بزرگترین مشکل و چالش به نظام و حکومت می‌باشد که در قبال آن مسئول بوده. زمانی که این گونه مهاجرین توسط کشورهای مهاجرپذیر گرفتار و یا به قتل میرسد سبب تنش‌ها و مشکلات سیاسی میان کشورها می‌گردد.

لذا اکیداً می‌نگارم که یکی از راه‌های جلوگیری مهاجرت‌های غیر قانونی به کشورها به خصوص کشورهای همسایه، از آن جمله ایران، همانا پیگیری و مجازات نمودن قاچاقبران انسانی می‌باشد تا جلو مهاجرت گرفته شود.

5- مبارزه با فرهنگ‌های ناپسند و کاهش هزینه‌های ازدواج

یکی از بزرگترین عامل و سبب برای مهاجر شدن جوانان و نوجوانان کشور به کشورهای همسایه، منطقه و جهان غرب، همانا مصارف گزاف و بلند ازدواج، حاکمیت فرهنگ و رسوم ناپسند جوامع و مناطق مختلف کشور نیز عامل دیگری بر مهاجرت جوانان شده که از جمله مصارف گزاف شیرینی خوری، سوغاتی عیدی، براتی، نوروزی، چله‌ای، هفته‌ای، خیرات‌های سیالی‌گونه، مهمانی‌های پر مصرف و غیره، زمانی که یک جوان به سن بلوغ می‌رسد برای او از همه چیز مقدم‌تر ازدواج و شریک زندگی آن می‌باشد، این که امکانات خانواده‌ها کمتر باشد و توان مالی برای ازدواج و مصارف آن نداشته باشد، جوانان مسیر و ادامه درس و تحصیل را رها کرده به کشورهای ایران و سایر ممالکی که زمینه کار وجود داشته باشد می‌رود و برای ازدواج شان چندین سال متواتر با قبول و تحمل صدها رنج و تکلیف تا پول ازدواج، نامزدی و عروسی خویش را تکمیل نماید. در حالیکه در شریعت اسلامی تمام این گونه مصارف حرام بوده، ناروا و ظلم شمرده می‌شود، بهترین نکاح همان است که به شکل ساده و بدون اذیت جانبین صورت گیرد، نکاح حضرت فاطمه زهرا رضی الله عنها با حضرت علی کرم الله وجهه روی یک خوراک خرما بوده، به همین شکل عقد نکاح میان صحابه کرام و غیره، اما جامعه ما بر اساس آداب و رسوم ناپسند و نامعقول شان سبب همچو مشکلات و نابسامانی‌ها در جامعه شده، لذا یکی از راه‌ها و عوامل کنترل مهاجرت جوانان همانا کاهش و کم ساختن هزینه‌های ازدواج می‌باشد که توسط دولت و فرمان‌های رهبری و پیگیری آن می‌تواند انجام شود.

از جانب دیگر حاکمیت فرهنگ و آداب و رسوم ناپسند از جمله عوامل دیگری است که سبب مهاجر شدن جوانان و نوجوانان شده است، لذا دولت و مسئولین حکومتی، وزارت ارشاد، حج و اوقاف، امامان مساجد، مسئولین حکومتی و سایر افراد بانفوذ جامعه درین مورد فیصله‌ها و آگاهی صورت گیرد. دولت قانون و فرمان‌های جدی و سخت گیرانه را وضع نماید تا هر کسی که از آن تخلف نموده به پنجه قانون سپرده شود، باوجود اینکه در این اواخر فرمان امیرالمومنین حفظه الله صادر شده، اما جنبه تطبیقی و عملی کمتری داشته، در همه جا و همه مناطق به شکل اساسی تطبیق نشده، بناءً هنوز هم این ملت رنج کشیده را همچو رسوم و فرهنگ‌های ناپسند متضرر ساخته که از نتیجه آن هزاران جوان کشور آواره در کشورهای جهان بوده، از راه تعلیم و تحصیل باز مانده و در کمایی پول برای حل و انجام همچو فرهنگ‌ها می‌باشد.

6- اعمار زیربناها و استخراج معادن

اینکه افغانستان یک کشور غنی از منابع طبیعی، خاصاً معادن بوده و تمام این معادن دست نخورده باقی مانده است (تینوال، 1396: 34). افغانستان از نگاه داشتن معادن در صدر جدول‌های دارنده انواع معادن و منابع طبیعی جهان قرار دارد که از نگاه کیفی و کمی در رده‌های خیلی بالایی قرار داشته. اینکه در نتیجه چند دهه جنگ، نا امنی و بی‌ثباتی‌های سیاسی به استخراج معادن توجه لازم مبذول نشده است و با استقرار نظام امارت اسلامی توجه به این اصل زیربنایی بیشتر شده است که امروزه در کار تفحص و استخراج آن هزاران کارگر فنی و غیر فنی افغان مصروف کار بوده، اگر استخراج و سرمایه‌گذاری بالای معادن کشور صورت گیرد، زمینه کار به صدها هزار نیروی جوان کشور مهیا شده و در کنار آن هزاران

خانواده صاحب یک لقمه نان می‌گردد که هرگز وارد کشورهای همسایه که با تحمل هزاران رنج و تکلیف رو به رو شده وارد نمی‌گردد. اینکه تعدادی از کسانی که مهاجر می‌گردد که آن هم به منزل مقصد برسد یا خیر، از نتیجه نبود اشتغال، بیکاری و فقر کشور می‌باشد. تعداد افرادی که به کشورهای همسایه برای کار می‌رود، در اثر کارهای شاقه مبتلا به مواد مخدر شده که امروزه درد و سر جامعه و خانواده‌های خویش گردیده است، لذا یکی از شیوه‌ها و برنامه‌های جلوگیری از نتیجه مهاجر شدن جوانان همانا سرمایه‌گذاری و توجه جدی دولت و شرکت‌های خصوصی بالای زیربناها می‌باشد، یکی از جمله بهترین و غنی ترین زیربنای کشور همانا استخراج معادن بوده که نقش تاثیرگذاری در بخش اشتغالی داشته که هزاران نیروی بشری کشور مصروف کار و اشتغال می‌گردد (مسلم، ۱۳۹۸).

7- تقویه سیستم و محصولات زراعتی و تاثیر آن در کنترل مهاجرت

توجه و سرمایه گذاری بالای سیستم زراعتی کشور، یکی از جمله فکتورهای دیگری است که سبب کاهش مهاجرت شده، افراد و جوانان زیادی مصروف کار و اشتغالی شده و به زندگی یومیه خود به شکل درست رسیدگی نموده و از عملکرد مهاجرت جلوگیری می‌گردد (مظهری، ۲۰۲۴).

یکی از عوامل و عناصر بسیار اساسی و بزرگ در مهاجر شدن افراد و اشخاص، همانا بیکاری، فقر، ناتوانی اقتصادی و عدم مصروفیت سالم افراد و نیروی جوان کشور می‌باشد (محمدی و غنجدی، ۱۳۸۵). وقتی که در یک کشور زمینه و فرصت‌های کاری و شغلی مهیا باشد، فرصت و تصمیم مهاجرت صورت نمی‌گیرد. بیکاری و نبود شغل ثابت و پایدار، انسانها را به تشویش، استرس، نگرانی، افکار بی مورد، وسواس و غیره وا داشته، این موارد متذکره از جمله نابود کننده افراد و جامعه به شمار رفته، که در نتیجه انسانها مجبور شده یا به اعتیاد رو بیاورد و یا هم فرار از خانه و کاشانه خود گردد (مهران، ۲۰۲۱).

بنابراین توجه و سرمایه‌گذاری بالای سیستم زراعتی کشور و ساخت پروژه‌ها در این عرصه و ایجاد نهرها و کانال‌های آبی و مدرنیزه کردن سیستم زراعتی کشور، یکی از راه‌های حلی است که سبب جلوگیری از مهاجرت جوانان شده و در جمع برنامه‌ها و پروژه‌های زیربنایی کشور به حساب می‌رود.

8- مدیریت و مهار کردن آب‌های کشور

آب یک نعمت الهی، مایه و بقای حیات تمام موجودات زنده بوده، بدون آب زندگی کردن و زنده ماندن ناممکن بوده. آب در تمام عرصه‌های زندگی بشری نقش اساسی و سازنده داشته که سبب رشد، رفاه، توسعه و پیشرفت کشورها، نظام‌ها و تمدن‌ها می‌شود. آب وافر که در هر کشور و جغرافیا وجود داشته باشد سبب تولید قدرت و نظام سیاسی پیشرفته آن کشورها شده، البته در صورتی که از آن مدیریت و استفاده موثری شود (احمدی، ۱۳۹۱: ۹۶).

افغانستان یکی از جمله کشورهای است که از ذخایر و منابع آب شیرین وافر برخوردار بوده و دارای ده‌ها رودخانه‌های بزرگ و کوچک و حوضه‌های آبی مختلفی در هر قسمت این سرزمین جریان داشته، اما متأسفانه از آن مدیریت و بهره‌برداری درست نشده و مهار نگردیده است و استفاده بیشتر را کشورهای همسایه می‌نماید، از تمام منابع آبی کشور در حدود کمتر از ۳۰ درصد استفاده شده، متباقی دیگر آن کشورهای همسایه مانند پاکستان، ایران، ترکمنستان، ازبکستان و دیگران استفاده اعظمی نموده است و در کنار آن به افغانستان چالش و تهدید مبدل شده است (هاشمی، ۱۳۹۲: ۹۸).

اگر بالای شبکه‌های آبی کشور سرمایه‌گذاری صورت گیرد، مدیریت و مهار گردد، بندها، کانال‌ها و نهرها ساخته شود و در تقویه سکتور زراعت، انرژی و صنعت افغانستان استفاده گردد که در نتیجه سبب زمینه کار به هزاران فرد کشور شده، بار دیگری هیچ کسی به کشورهای همسایه و جهان مهاجر نخواهد گردید و بی سرنوشت نخواهد ماند، به تأمین امنیت کشور کمک رسانده و کشور را به توسعه سوق داده که در نتیجه کشور و ملت را به رفاه و آسایش سوق میدهد (رحمانی، ۱۴۰۳: ۱۹۹).

9- ایجاد فابریکات و کارخانجات تولیدی

ایجاد و فعال سازی کارخانه‌ها و فابریکه‌های تولیدی، یکی از گزینه‌های دیگری است که هزاران نیروی بشری و جوان این کشور مصروف کار شده و بار دیگر وارد کشورهای خارجی به خصوص همسایه‌ها نخواهد گردید و بی عزت زندگی نخواهد کرد. اینکه بیشتر عامل مهاجرت همانا فقر، بیکاری، مشکلات اقتصادی، اجتماعی، امنیتی و معیشتی جوانان و نیروی بشری کشور همانا بیکاری می‌باشد. بنابراین ایجاد و فعال سازی فابریکه‌ها و کارخانجات تولیدی و صنعتی باز هم بر می‌گردد به مدیریت درست آب، ساخت پروژه‌ها و بندهای آبی برای تولید برق، اینکه اگر انرژی برقی وافر و ارزان وجود داشته باشد سبب زمینه‌سازی برای ایجاد فابریکات و کارخانجات می‌گردد. بنابراین اگر توجه و سرمایه‌گذاری بر ایجاد فابریکه‌های تولیدی صورت گیرد و فابریکات در مناطق مختلف کشور ساخته شود که در نتیجه آن هزاران جوان و افراد بیکار این سرزمین مصروف کار شده، که از آسیب بیکاری و دوری از افراد متضرر جامعه فاصله گرفته و به برنامه‌های کاری خود رسیدگی نموده، در نتیجه از آواره شدن به کشورهای همسایه جلوگیری شده، ثبات اجتماعی و فرهنگی جامعه حفظ شده و کشور عاری از پدیده مهاجرت می‌باشد بنابراین توجه و سرمایه‌گذاری در این عرصه، یکی از روش‌های جلوگیری و کاهش مهاجرت به شمار رفته (dolat.ir).

10- تطبیق فرامین اقتصادی اسلام: اگر قانون اسلامی به شکل درست تطبیق گردد، در جامعه کسی غریب و ناتوان پیدا نخواهد شد و مهاجر به کشورهای همسایه و منطقه نخواهد گردید. خداوند در امورات مختلف افراد ثروتمند و دارنده را وادار و مکلف ساخته تا از دارایی و ثروت خویش دیگران را مستفید گردانند که در این بخش دولت‌ها هم مسئولیت داشته که از جامعه عشر، زکات، خمس و غیره را جمع‌آوری و به افراد فقیر و بی‌بضاعت توزیع نماید. مالکان ثروتمند مکلف اند که در ایام و اوقات مختلف دستگیر افراد فقیر و ناتوان باشد، مانند توزیع مال زکات، عشر، صدقات، توزیع فطر روزه، سرسایه و غیره به همین شکل توزیع گوشت قربانی در عید قربان که تمام اینها سبب دستگیری افراد ناتوان و بی‌بضاعت شده و جلو مهاجرت و آواره شدن افراد بی‌بضاعت و فقیر را می‌گیرد.

11- آماده‌گی در مقابل آفات و حوادث طبیعی: دولت‌ها و حکومت‌ها در مقابل آفات و حوادث طبیعی آماده‌گی کامل باید داشته باشد، مسیرهای سیلاب را به شکل درست مدیریت و محافظت نماید، مردم را نگذارند که در مسیر سیلاب روها، خانه‌های مسکونی و رهائشی بسازد، و یا دامنه‌های کوه‌ها را تخریب نماید، یا در آنجا زندگی نماید، هر گاه همچو مشکلات واقع گردید، دولت باید هرگونه آمادگی لازم کمک رسانی را داشته باشد تا از آواره شدن و مهاجر شدن مردم جلوگیری گردد.

12- زمینه سازی و ایجاد انواع مشاغل

یکی از برنامه‌های موثر و شیوه مقابله در برابر پدیده مهاجرت، همانا ایجاد و زمینه‌سازی انواع اشتغال بر نسل جوان جامعه می‌باشد. اگر فرصت‌ها و زمینه اشتغال‌یابی، کار و مصروفیت سالم در کشور مهیا شود، لذا کسی قادر نخواهد بود و علاقه

نشان نخواهد داد که وارد کشورهای خارجی و دور از خانواده خویش به سر ببرد، بنابراین لازمی بوده که مسئولین حکومتی و زمامداران امور فرصت‌های شغلی را مهیا ساخته تا نیروی جوان در آن مصروف کار شده که از مهاجرت جوانان جلوگیری گردد (hamrah.com).

لذا به نظر بنده، یکی از شیوه‌ها و مبارزه در مقابل کاهش و جلوگیری از مهاجرت به کشورهای همسایه و جهان باید فرصت‌های شغلی و وظیفوی مهیا گردد، فابریکه‌ها، کارخانه‌های تولیدی، مارکیت‌ها، مدیریت آب، تقویه سیستم زراعتی کشور، رشد صنعت توریسم و ... پرداخته شود که به واسطه همچو فرصت‌های شغلی، پدیده شوم مهاجرت جلوگیری می‌گردد (هشی و دیگران، ۱۳۹۸، ص ۸۲).

13- تقویه و مهیا ساختن زمینه‌های آموزشی و تحصیلی بیشتر

بنابراین زمینه برنامه‌های تعلیمی و تحصیلی بیشتر گردد، ادامه تحصیل در رشته‌های مختلف تا مقطع دکتورا باشد، ممانعت و محدودیت‌ها وجود نداشته باشد، تا سطح آگاهی مردم بالا رفته، پیرامون موضوع مهاجرت و اثرات سوء آن در مکاتب و مراکز علمی ابلاغ رسانی گردد و از اضرار و عواقب آن نسل جوان آگاه گردد.

تعدادی از خانواده‌ها بخاطر ادامه درس فرزندان شان را به کشورهای همسایه می‌فرستند تا تحصیل معیاری نمایند، چون امکانات زیاد آموزشی و تحصیلی، به خصوص در مقاطع بالا و رشته‌های مختلف علوم طبیعی در افغانستان وجود ندارد. بخاطر حل این مشکل، باید امکانات و زمینه‌های تحصیلی در افغانستان بیشتر گردد تا جلو مهاجرت‌ها گرفته شود.

14- رفع مشکلات و اختلافات خانواده‌ها و قبیله‌ای

یکی از عوامل مهاجرت جوانان و نیروی انسانی کشور همانا اختلافات، دشمنی‌های ذات‌البینی بین خانواده‌ها و قبیله‌ها می‌باشد، زمانی که در اثر یک موضوع ناچیز و آن هم از نتیجه بیسوادی و بی علمی مردم که میان شان به وجود می‌آید که سبب قتل، دشمنی و خصومت طرفین شده که در نتیجه، این اختلاف و دشمنی‌ها شدت گرفته سبب درگیری و خصومت خانواده‌ها و قبیله‌ها شده که سالیان سال ادامه پیدا کرده، این موضوع نیز سبب ترک دیار و مهاجرت تعدادی از شهروندان کشور شده، بنابراین حکومت و ادارات زیربط و مسئول آن مانند وزارت‌های اقوام و قبایل، حج و اوقات، متنفذین و بزرگان قومی، امامان مساجد و سایر افراد بانفوذ به رفع این مشکلات بپردازد تا دشمنی‌ها به دوستی تبدیل شده، قانون سخت گیرانه در این قسمت وضع گردد تا هر کسی که به همچو عمل و درگیری می‌پردازد، به پنجه قانون سپرده شود. قسمی که در جریان سال‌های پسین تعداد زیادی از این گونه حوادث حل شده و یک گام مثبت برداشته شده.

15- رشد و تقویه سطح علمی- فکری جوانان و آگاهی پیرامون اضرار مهاجرت

از جمع روش‌های جلوگیری از رفتن به کشورهای دیگر، همانا بلند بردن سطح علمی، فکری و تحصیلی نسل جوان می‌باشد، اینکه اگر جوانان با علم و با هنر باشد و اضرار و پیامدهای منفی مهاجرت را بدانند، هر گز به این عمل اقدام نخواهد نمود. بنابراین نظام امارت اسلامی باید توجه جدی در این مورد نموده که سطح علمی، فکری و تحصیلی جوانان را ارتقا بخشیده، زمینه‌ها و خدمات تحصیلی را مهیا ساخته تا جوانان از رفتن به آن دوری نموده و در مقابل این پدیده شنیع و شوم به شکل دایمی مبارزه شود و در رابطه اضرار و عواقب ناگوار آن از طریق رسانه‌ها و سمینارها آگاهی دهی نماید.

16- کنترل بی رویه افزایش نفوس: آگاهی دهی از طریق رسانه‌ها پیرامون افزایش بی‌رویه نفوس صورت گیرد، چون خانواده‌های که امکانات و ظرفیت‌های بیشتری بر تربیه فرزندان خویش ندارند و از بخش تغذیه، تعلیم و تحصیل آن به خوبی به درآمده نمیتواند، باید تولدات کمتر داشته باشد تا از مهاجرت مسئولین خانواده‌ها و پدران شان جلوگیری گردد (رحمانی، 1403: 245).

17- اعتدال و برخورد نیکو توسط مسئولین

برخورد نیک و نرم در برابر ملت وظیفه دینی و ایمانی هر مسئول حکومتی بوده، سخت گیری ها نفرت را به جود می‌آورد و ایجاد فاصله میان دولت و ملت شده، برخورد و سرشت متعادل با افراد جامعه فاصله‌ها را کم ساخته، محبت و صمیمیت را ایجاد کرده، نظام و بقای آنرا پایدار ساخته، که در نتیجه فرار و انزجار صورت نمی‌گیرد و کسی محیط و منطقه خود را ترک نمی‌کند که نتایج آن مهاجرت های داخلی و خارجی بوجود نمی‌آید.

نتیجه گیری

مهاجرت یکی از پدیده‌ها و جریان‌های مخرب جامعه بشری بوده که بهترین جوانان و نخبه‌های جامعه را شکار کرده و از پیشرفت‌های زندگی باز می‌دارد. افغانستان یکی از جمله کشورهای بزرگ مهاجرفرست بوده که نزدیک به چهار دهه تعداد زیادی از نیروی بشری کشور آواره و سرگردان به کشورهای همسایه و منطقه شده که عوامل مختلفی در آن نقش داشته عبارت از جنگ، ناامنی، فقر، بیکاری، مشکلات سیاسی، فرهنگی و اجتماعی، وجود واقعات، حوادث و آفات طبیعی، فرهنگها و بعضی رسوم ناپسند جامعه، مصارف گزاف ازدواج، نبود سرمایه گذاری بالای زیربناهای کشور و ده‌ها عوامل دیگر سبب مهاجرت میلیونها افغان شده، در تحقیق متذکره به ارایه راهکارها و راه حل‌هایی معرفی شد که سبب بازدارندگی و جلوگیری مهاجرت می‌گردد که عبارت از به مجازات رساندن قاچاقبران انسانی، کنترل مناطق مرزی توسط نیروی بازرس مرزی، تقویه و مهیاساختن زمینه‌های آموزشی و تحصیلی بیشتر در سطح کشور، برقراری و تقویه امورات امنیتی کشور، مبارزه و کاهش میزان فقر و بیکاری، رفع مشکلات و اختلافات خانواده‌ها و قبیله‌ها که نتیجه آن فرار و گریز تعدادی از نیروی بشری شده، مبارزه با فرهنگ‌های ناپسند و کمرشکن جامعه مثل مصارف عیدی، براتی، نوروزی و غیره، تسهیل و کاهش هزینه‌های ازدواج، رشد و تقویه سطح علمی و فکری نسل جوان کشور و آگاهی پیرامون اثرات سوء و نامطلوب مهاجرت، اعتدال و برخورد نیکو توسط مسئولین در قبال مردم و تطبیق قانون به شکل یکسان، تقویه محصولات زراعتی و تاثیر آن در کنترل مهاجرت، استخراج زیربناها از جمله معادن، مدیریت و مهار کردن آب‌های کشور، ایجاد فابریکات و کارخانجات تولیدی، آماده گی در مقابل آفات طبیعی، کنترل بی رویه افزایش نفوس کشور، فعالیت برنامه‌های اشتغالزایی توسط دولت، تطبیق قانون اقتصادی اسلام، تقویه سیستم زراعتی، زمینه سازی و ایجاد انواع مشاغل و سایر فعالیت‌های دیگر از جمله راهکارهای هستند که سبب جلوگیری مهاجرت شده که در این تحقیق به موارد متذکره پرداخته شده.

مأخذ:

1. احمدی، میرهارون (1391). جغرافیای فیزیکی افغانستان، چاپ دوم، کابل: انتشارات نامی.
2. انصاری، سلطان محمد (1394) دانستنی‌های پیرامون جغرافیای عمومی افغانستان، چاپ دوم، کابل: انتشارات بین‌المللی سرور سعادت، افغانستان.
3. بیتون، سو (1398). توسعه اجتماع از طریق گردشگری، مترجم حسین مختاری هشی، نرگس وزین و مرتضی نصرتی هشی، انتشارات: مهکامه، تهران- ایران.
4. تنیوال، محمدظریف (1396). جغرافیه اقتصادی افغانستان، چاپ دوم، انتشارات: نامی، کابل.
5. رحمانی، ملاجان (1403). جغرافیه نفوس، انتشارات: نور، کابل- افغانستان.
6. مهران، حمیرا (2021). علل و انگیزه های اعتیاد به مواد مخدر و شیوه های جلوگیری آن، در سایت: www.eslahonline.net تاریخ بازدید 1403/7/12
7. هاشمی، سیدرفیع (1392). بررسی هایدرپولیتیک رودهای مرزی افغانستان کابل و آمودریا، تیزس ماستری رشته جغرافیه، پوهنهی ادبیات و علوم انسانی داکتر علی شریعتی پوهنتون مشهد ایران.
8. مظهری، منور (2024). اعتیاد جوانان به مواد مخدر و عوامل آن، در سایت: www.anisdaily.com تاریخ بازدید 1403/7/13
9. با سرمایه گذاری منابع بیشتر در پیشگیری می توانیم مردم را از مصرف مواد مخدر دور کنیم، در سایت: www.dolat.ir تاریخ بازدید 1403/9/13
10. مسلم، ابو شاکر (1398). حرمت دخانیات در اسلام، چاپ دوم، تهران: انتشارات ابو مسلم، ایران.
11. محمدی، حمید رضا، غنجی، علی (1385). چالش های ژئوپولیتیکی مواد مخدر در جنوب غرب آسیا (باتاکید بر ایران، پاکستان و افغانستان)، در سایت: www.elmnet.ir تاریخ بازدید 1403/9/14
12. کلید گروپ (1389). عوامل اصلی فقر در افغانستان، در سایت: www.tkg.af تاریخ بازدید 1403/9/22